

MITROPOLIA OLTENIEI

REVISTA

ARHIEPISCOPIEI CRAIOVEI,
ARHIEPISCOPIEI RÂMNICULUI,
EPISCOPIEI SEVERINULUI ȘI STREHAIEI,
EPISCOPIEI SLATINEI ȘI ROMANAȚILOR
ȘI
A FACULTĂȚII DE TEOLOGIE - CRAIOVA

ANUL LXXII (857-860), NR. 5-8, MAI-AUGUST, 2020

EDITURA MITROPOLIA OLTENIEI
CRAIOVA
ISSN 1013-4239

Privire ortodoxă asupra provocărilor intercreștine și interreligioase din România actuală

Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN BOLDIȘOR¹

Cuvinte cheie: *Ortodoxie, cultele religioase, educația religioasă, migrația*
Keywords: *Orthodoxy, religious cults, religious education, migration*

Introducere

Atunci când se analizează viața religioasă în România² trebuie să se țină cont, în primul rând, de caracteristicile acestui popor, de cultura și tradițiile sale vechi de peste două milenii. Asemănările și deosebirile cu organizarea și funcționarea altor sisteme religioase din Europa și din lumea întreagă nu pot și nu trebuie să excludă elementele definitorii ale unui popor ce și-a afirmat originile și și-a apărut integritatea spirituală de-a lungul secolelor. În acest context, „românii sunt un popor neolatin, format din amestecul dintre geții și dacii nativi, care trăiau în teritoriul dintre Carpați și Dunărea inferioară, și romanii care au cucerit țara lor la începutul celui de al doilea secol al erei creștine. Romanizarea Daciei a avut loc în același timp cu încreștinarea locuitorilor ei. Prin urmare, cineva ar putea spune că «românii s-au născut creștini». Cele două procese relativ rapide au avut loc fără niciun fel de respingere și au avut rezultate definitive. Înconjurați de popoare de alte culturi care vorbeau limbi diferite, românii au rămas până astăzi insula orientală romană a continentului european. Cu toate că erau vecini cu importante state «catolice» – Polonia în Nord și Ungaria în Vest – românii și-au păstrat credința inițială, fiind parte a Bisericii Orientale”³. Astfel, România este singura națiune creștină în istoria Europei a cărei identitate este o sinteză între tradiția estică și cultura și limba latină. Ortodoxia în România trebuie să-și evalueze tradiția istorică ca o parte distinctă a identității europene și ca o comuniune pan-ortodoxă.⁴ În același timp, nu trebuie trecută cu vederea și o altă componentă esențială: legătura strânsă dintre Evanghelie și cultură reflectată în educația religioasă a poporului

---

¹ Universitatea Din Craiova, Facultatea de Teologie Ortodoxă.

² Principalele idei din acest studiu le-am dezvoltat într-un cadru mult mai larg în lucrarea: Pr. Dr. ADRIAN BOLDIȘOR, *Ortodoxia ieri, azi, mâine. Teme intercreștine și interreligioase pentru secolul XXI*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2019.

³ Prof. Dr. VIRGIL CÂNDEA, „The Gospel in the Romanian Culture”, în: *Orthodoxy and Cultures. Inter-Orthodox Consultation on Gospel and Cultures*, p. 105.

⁴ ION BRIA, „Evangelism, Proselytism, and Religious Freedom in Romania: An Orthodox Point of View”, în: *Journal of Ecumenical Studies*, 36:1-2/1999, p. 165.

român. „În ceea ce privește impactul Evangheliei asupra culturii române încă de la început, răspunsul este clar: cultura română, cu tot ceea ce îi este specific și cu dezvoltările ulterioare, este o cultură creștină, bazată pe și cu rădăcini în Evanghelie”.⁵

Culte religioase în România

Culte religioase în România au cunoscut situații diferite care au fost influențate în cea mai mare parte de regimurile politice care s-au succedat în istoria recentă a țării: comunismul ateu din a doua jumătate a secolului al XX-lea și capitalismul prezent la sfârșitul celui de al doilea mileniu și începutul celui următor.

În anul 1948, noul regim comunist din România a promulgat *Decretul nr. 177* pentru regimul general al cultelor religioase din Republica Populară România, *Decret* ce reglementa viața religioasă din țara noastră pentru mulți ani. Această perioadă s-a prelungit până în anul 2006, atunci când a fost promulgată *Legea nr. 489/2006* privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor.

Prin *Constituția* comunistă din anul 1948 statul garanta libertatea religioasă în România. Deși prescripțiile erau clare, libertatea nu a fost respectată în timpul perioadei comuniste dacă ne referim doar la urmările *Decretelor nr. 177/1948* și *nr. 410/1959*. Între anii 1948-1950 au fost recunoscute în România următoarele culte religioase: Creștin-Ortodox, Reformat, Evanghelic, Evanghelic-Luteran, Unitarian, Mozaic, Armenian, Musulman, Vechiul rit creștin, Baptist, Adventist, Penticostal. Biserica romano-catolică nu a fost recunoscută, iar Biserica greco-catolică a fost desființată prin *Decretul nr. 358/1948*. Începând cu anul 1959, viața monahală în România a avut mult de suferit ca urmare a *Decretului nr. 410*. După 1989, cultele religioase din țara noastră și-au reluat activitatea tradițională, și-au recâștigat locul în societate și s-au implicat activ în viața educațională din România.

În țara noastră nu a existat o separare radicală între Biserică și Stat,⁶ *Constituția* recunoscând autonomia cultelor, în timp ce Statul s-a angajat să colaboreze cu ele pentru interesul general al locuitorilor țării. Acest model al „colaborării între cele două instituții fundamentale este întâlnit în marea

---

⁵ Prof. Dr. VIRGIL CÂNDEA, „The Gospel in the Romanian Culture”, p. 107.

⁶ „O altă problemă controversată se referă la cadrul eclesiologic și juridic al relației dintre Biserică și Stat, religie și națiune, Creștinism și societatea civilă. Dintre toate fostele țări de sub regimurile socialiste, România are cea mai «constantiniană biserică», interpretarea separației dintre Biserică și Stat fiind imposibilă, atât în trecut, cât și în prezent” (ION BRIA, „Evangelism, Proselytism, and Religious Freedom in Romania: An Orthodox Point of View”, p. 167).

majoritate a țărilor europene”.⁷ În prezent, în România sunt recunoscute 18 culte religioase:⁸ Biserica Ortodoxă Română (cu Vicariatul Ortodox Ucrainian din care fac parte creștini ortodocși ucrainieni; Vicariatul are un regim canonic special: se află sub jurisdicția Patriarhiei Române, dar beneficiază de autonomie din punct de vedere administrativ); Episcopia Ortodoxă Sârbă de Timișoara; Biserica Catolică: Biserica Romano-Catolică, Biserica Română Unită cu Roma – Greco-Catolică, (tot în rândul Bisericii Catolice din România se înscrie și Ordinariatul Armeano-Catolic: la sfârșitul sec. al XVII-lea armenii din Transilvania s-au unit cu Biserica Catolică, dar și-au păstrat ritul tradițional cu oficiere în limba armeană); Arhiepiscopia Bisericii Armene; Biserica Ortodoxă de Rit Vechi din România; Biserica Reformată din România; Biserica Evanghelică de Confesiune Augustană din România; Biserica Evanghelică Lutherană din România; Biserica Unitariană Maghiară; Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România; Biserica Creștină după Evanghelie din România – Uniunea Bisericilor Creștine după Evanghelie din România; Biserica Evanghelică Română; Cultul Creștin Penticostal – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România; Biserica Adventistă de Ziua Șaptea; Federația Comunităților Evreiești din România; Cultul Musulman; Organizația Religioasă Martorii lui Iehova. Alte 35 de Asociații religioase⁹ au primit avizul consultativ din partea Secretariatului de Stat pentru Culte până la data de 1 iunie 2018.¹⁰

Ținând cont de caracteristicile specifice spațiului românesc, trebuie analizate cu atenție ultimele date privind structura, din punct de vedere religios, a populației de pe teritoriul României. Astfel, analizând ultimul recensământ realizat în România în anul 2011 (alte două au fost realizate în 1992 și 2002, fără a se înregistra mari diferențe între informațiile colectate – rar peste 1% –, în afară de scăderea populației cu peste 1 milion în 2002 și apoi cu încă 1 milion de locuitori în 2011), se poate constata că, la o

---

⁷ *Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor. Statutele cultelor religioase din România*, Ediție îngrijită de Florin Frunză, Ștefan Ioniță și Gigel Sorinel Știrbu, Tipogrup Press, București, 2008, p. 4.

⁸ În România, pentru ca un cult să fie recunoscut trebuie să dovedească că există de cel puțin 12 ani și are un număr de membri de cel puțin 0.1% din populația înregistrată la ultimul recensământ („Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor”, <<http://patriarhia.ro/legea-nr-489-2006-privind-libertatea-religioasa-si-regimul-general-al-cultelor-539.html>>, accesat: 13.12.2018). Această regulă este similară cu cele din alte țări din UE, cum ar fi Belgia și Cehia, și nu reprezintă un obstacol în recunoașterea denominațiilor religioase din țara noastră.

⁹ „Asociația religioasă este o persoană juridică alcătuită din cel puțin 300 de membri, cetățeni români sau rezidenți în România, care se asociază în vederea manifestării unei credințe religioase” (*Statul și cultele religioase*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Ed. Litera, București, 2018, p. 164).

¹⁰ *Statul și cultele religioase*, pp. 133-169.

populație de 20.121.641, 86,45% (16.307.004) aparțin Confesiunii Ortodoxe, 4,62% (870.774) aparțin Confesiunii Romano-catolice, 3,19% (600.932) aparțin Confesiunii Reformate, 1,92% (362.314) aparțin Confesiunii Penticostale, 0,80% (150.593) aparțin Confesiunii Greco-catolice, 0,60% (112.850) aparțin Confesiunii Baptiste, 0,43% (80.944) aparțin Confesiunii Adventiste de Ziua a Șaptea, 0,34% (64.337) aparțin Confesiunii Musulmane, 0,31% (57.686) aparțin Confesiunii Unitariene, 0,26% (49.820) aparțin Confesiunii Martorii lui Iehova, 0,23% (42.495) aparțin Confesiunii Creștinii după Evanghelie, 0,17% (32.558) aparțin Confesiunii Creștine de Rit Vechi, 0,11% (20.168) aparțin Confesiunii Evanghelice Luterane (sinodo-presbiteriană), 0,08% (14.385) aparțin Confesiunii Ortodoxe Sârbe, 0,08% (15.514) aparțin Confesiunii Evanghelice Române, 0,03% (5.399) aparțin Confesiunii Evanghelice Augustană, 0,02% (3.519) aparțin Confesiunii Mozaice, 0,002% (393) aparțin Confesiunii Armene, 0,16% (30.557) aparțin altor religii, 0,10% (18.917) s-au declarat fără religie, 0,11% (20.743) s-au declarat atei, în timp ce 6,25% (1.259.739) au fost nedisponibili.¹¹

Cadrul legal al cultelor religioase în România

În România, Secretariatul de Stat pentru Culte (SSC) este organul de specialitate al administrației publice centrale ce are personalitate juridică și se află în subordonarea Guvernului României, sub coordonarea Primului-Ministru, prin Cancelaria acestuia. Secretariatul de Stat pentru Culte asigură respectarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale consacrate de *Constituția României* și de *Legea* nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, în concordanță cu tratatele și convențiile internaționale cu privire la conștiința și la credințele religioase, la care România este parte. De asemenea, această instituție „dezvoltă parteneriatul dintre autoritățile publice centrale și locale și cultele recunoscute de lege în domeniile social, cultural și educațional. În această privință, Secretariatul de Stat pentru Culte se conduce după principiul fundamental conform căruia cultele recunoscute de lege sunt libere, autonome și egale în fața autorităților statului”.¹²

Culte religioase din țara noastră sunt libere să se organizeze în acord cu propriile statute, cu Articolele 29 și 30 din *Constituția României* și cu *Legea* nr. 489/2006 ce garantează viața religioasă și relația dintre Stat și religie în România.

În Articolul 29 din *Constituția României* se menționează faptul că libertatea nu poate fi îngădită sub nicio formă, nicio persoană neputând fi

---

¹¹ *Statul și cultele religioase*, p. 36.

¹² *Statul și cultele religioase*, p. 9.

constrânsă să accepte sau să renunțe la propriile credințe. Astfel, libertatea de conștiință este garantată. Religiile sunt libere să se organizeze în acord cu propriile statute, fiind protejate prin lege. De asemenea, este interzisă orice acțiune de învrăjpire religioasă. Cultele sunt autonome față de Stat și se bucură de suportul acestuia.¹³ În Articolul 30 se întărește ideea că libertatea religioasă, sub toate formele ei, este inviolabilă, ura religioasă și discriminarea fiind interzise.¹⁴

În Articolul 1, paragraful 1 din *Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor* este specificat faptul că Statul român respectă și garantează dreptul fundamental la libertatea de gândire, conștiință și religie al fiecărei persoane din România, în concordanță cu *Constituția* și cu tratatele internaționale din care face parte țara noastră. La paragraful 2 se arată că nimeni nu poate fi obligat să adopte o opinie sau să adere la o credință contrară propriilor convingeri. Nimeni nu poate fi subiect al discriminării și persecuției și nu poate fi pus în poziție de inferioritate din cauza religiei sale sau dacă nu aparține unui anumit grup, asociație, religie sau cult. Aceste lucruri sunt garantate de libertatea religioasă.

În articolul 2, paragraful 1 este întărită ideea că libertatea religioasă presupune dreptul fiecăruia să aibă sau să adere la o religie, să-și manifeste această adevărată individual sau colectiv, în public sau în particular, prin practici specifice și ritualuri de slujire, incluzând educația religioasă și libertatea de a-și păstra sau schimba propria religie. La paragraful 2 este subliniată ideea că libertatea de manifestare a credinței religioase nu poate fi subiect al niciunei restricții în afară de cele prescrise prin lege și este importantă într-o societate democratică pentru siguranța publică, protecția și ordinea publică, sănătatea și moralitatea sau pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale.

În Articolul 4 se menționează faptul că fiecare persoană, cult, asociație religioasă sau grup religios din țara noastră este liber să stabilească și să mențină legături ecumenice cu alți oameni, religii, grupuri religioase, cu organizații intercreștine și interreligioase la nivel național și internațional.¹⁵

Pentru pregătirea acestei *Legi* au fost consultate cultele religioase reprezentative din țara noastră, precum și organismele internaționale abilitate, pentru ca România să aibă o legislație care să fie în acord cu

---

¹³ „Constituția României. Art. 29 – Libertatea conștiinței”, <<https://www.constitutiaromaniei.ro/art-29-libertatea-constiintei/>>, accesat: 13.12.2018.

¹⁴ „Constituția României. Art. 30 – Libertatea de exprimare”, <<https://www.constitutiaromaniei.ro/art-30-libertatea-de-exprimare/>>, accesat: 13.12.2018.

¹⁵ „Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor”, <<http://patriarhia.ro/legea-nr-489-2006-privind-libertatea-religioasa-si-regimul-general-al-cultelor-539.html>>, accesat: 13.12.2018.

legislația europeană și, în același timp, să păstreze și realitățile și specificul național. În acest sens au fost respectate dispozițiile Uniunii Europene care întăresc faptul că fiecare țară membră a UE este liberă să-și legalizeze regimul general al cultelor în acord cu propriile tradiții (Articolul 17 al *Tratatului de la Lisabona* amendat de *Tratatul Uniunii Europene* și de *Tratatul de stabilire a Comunității Europene*). Declarația XI a *Tratatului de la Amsterdam* din anul 1997 întărește ideea că Uniunea Europeană respectă statutul religios al fiecărei țări membre. În acest sens, UE recunoaște întâietatea legislației din fiecare Stat membru vizavi de tratatele și convențiile europene și internaționale (în acord cu *Convenția europeană a drepturilor omului*, articolele 9 și 10 și cu *Directiva nr. 97/35/C.E.* art. 22 etc.). Alte declarații și prevederi internaționale de care s-a ținut cont atunci când au fost adoptate legile privind cultele religioase în România (recunoaștere, organizare, funcționare, libertate, raportul cu Statul român etc.) au fost: *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, Art. 2, Art. 18, Art. 19 și Art. 20 (adoptată și proclamată de Adunarea generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948); *Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice*, Art. 4, Art. 18, Art. 19 și Art. 20 (adoptat și deschis spre semnare la Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966, intrat în vigoare la 23 martie 1976; România a ratificat pactul la 9 decembrie 1974); *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, Art. 9, Art. 10 și Art. 11 (adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953; România a ratificat *Convenția* prin *Legea nr. 30 din 18 mai 1994*, publicată în Monitorul Oficial, p. I, nr. 135 din 31 mai 1994). Mai trebuie amintit și *Tratatul de la Lisabona* de modificare a *Tratatului privind Uniunea Europeană* și a *Tratatului de instituire a Comunității Europene*, Art. 17, alin. 1, 2 și 3 (semnat la 13 decembrie 2007 și intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, fiind astfel ratificat de toate statele membre).

Educația religioasă în România

În țara noastră există o strânsă legătură între istoria, cultura, spiritualitatea și educația acestui popor de origine latină și majoritar de credință ortodoxă. Pornind de la aceste realități, Biserica Ortodoxă Română a avut un rol important în păstrarea valorilor și identității naționale în fața deselor vitregii ale istoriei. „În procesul de formare a poporului român, de la primirea Evangheliei predicate de Sfântul Apostol Andrei, *rolul Bisericii a fost decisiv în cristalizarea conștiinței de neam, în susținerea identității naționale, în formarea și dezvoltarea limbii române literare*, așa cum subliniază mitropolitul Ardealului, Antonie Plămădeală: «Pentru vremea când nu existau încă școli ca atare, când învățătura se preda oral de la om la om și când singurele cărți erau cele de literatură religioasă, acestea au

îndeplinit, fără nicio îndoială, rolul de manuale de învățământ. În primul rând, au fost cărți de citire, instrumente ale științei de carte, primele arme, primele mijloace de lucru împotriva analfabetismului, primele semne ale culturii. Că a fost așa și că exista net conștiința acestei funcții și că își dădeau seama de importanța științei de carte, o vedem limpede în multe din prefetele cărților religioase»¹⁶.

După nefasta perioadă comunistă atee în care cultele au fost excluse din viața socială, iar educația religioasă a fost mult îngrădită și, apoi, exclusă total din învățământul public, în cele mai multe cazuri fiind prezentă doar în familiile ce transmiteau mai departe credințele înaintașilor, în timpurile noastre, odată cu instaurarea regimurilor democratice în România, religia și-a recăpătat locul ce i se cuvenea în societate. În ultimii ani s-au făcut eforturi considerabile în vederea corectării greșelilor trecute și, în același timp, s-a încercat respectarea libertăților religioase, așa cum sunt prezente în întreaga Europă, fără a se renunța însă la valorile naționale. Educația religioasă a ajuns să facă iarăși parte integrantă din structurile educaționale, fiind introdusă în mediul preuniversitar și universitar public, deși există și în prezent demersuri prin care se urmărește excluderea ei.¹⁷ Aceasta nu este decât o altă provocare atee căreia societatea românească actuală trebuie să-i răspundă prompt și cu seriozitate, arătând că valorile naționale românești au fost clădite pe valorile religioase tradiționale. Cu aceste valori poporul român se prezintă în fața Europei, încercând să răspundă provocărilor de orice natură cu care se confruntă lumea de azi. Aceste deziderate depind însă de fiecare cetățean în parte și numai o conștiință trează poate să ofere soluții crizelor actuale. În acest sens, „trebuie să fim conștienți de faptul că, dincolo de greutățile întâmpinate în trecut și de provocările care ne așteaptă, învățământul teologic și religios este o componentă esențială a sistemului educațional național, iar absolvenților le revine importanta sarcină de formare spirituală a semenilor,

---

¹⁶ *Apostolat educațional. Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, p. 22.

¹⁷ În anul 2015, în urma unui demers cu valoare de referendum, peste 90% dintre elevii din România s-au înscris (personal sau prin tutorele legal) să studieze Religia la școală. În acest context, în perioada 3-4 noiembrie 2015 a avut loc, la Craiova, Simpozionul Internațional *Paradigma creștină a unei Europe unite. Educația religioasă – valori, exigențe, finalități*, la care au participat teologi, juriști și pedagogi care au analizat importanța și rolul educației religioase în România, încercând să ofere soluții și rezolvări problemelor actuale din viața Bisericii și a societății. Contribuțiile acestor cercetători din domenii conexe au fost publicate doi ani mai târziu în vol.: *Paradigma creștină a unei Europe unite. Educația religioasă – valori, exigențe, finalități*, Coordonator: Dr. LUCIAN DINDIRICĂ, Editori: Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN IVAN, Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN BOLDIȘOR, Pr. Lect. Univ. Dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE, Ed. Mitropolia Olteniei, Ed. Universitaria, Craiova, 2017).

păstrarea și cultivarea tradițiilor spirituale și culturale, însă pentru a-și putea împlini această menire trebuie mai întâi de toate ca ei să se constituie în modele demne de urmat”.¹⁸

Începând cu luna ianuarie a anului 1990 Statul român a propus, a sprijinit și a reușit să introducă, la dorința mării majorități a populației, educația religioasă în școlile publice. În prezent, Statul asigură în România libertatea învățământului religios potrivit cerințelor și caracteristicilor celor 18 culte recunoscute, planurile cadru ale învățământului incluzând materia Religie ca disciplină a trunchiului comun. La ora de Religie participă elevii ce aparțin respectivului cult sau cei care doresc. Elevii ce aparțin altor culte religioase precum și cei declarați atei sau cei care nu doresc să învețe Religia au posibilitatea de a renunța la această materie la cererea expresă a elevului major sau a tutorelui legal instituit pentru elevul minor. „Opțiunea pentru educația religioasă de tip confesional își are originea în tradiția juridică și instituțională românească și în nevoia de reconstituire a identității proprii a persoanelor și comunităților religioase după o jumătate de secol de comunism. Astfel, după o lungă perioadă în care identitatea religioasă fusese silită să se retragă în spațiul privat, iar educația religioasă fusese eliminată din școli, formula educației confesionale era menită să asigure reconstrucția și consolidarea unor identități puternice, care să creeze solidarități puternice și să participe la consolidarea legăturilor sociale la nivelul întregii societăți”.¹⁹

În ceea ce privește țările din Europa, se poate vorbi de existența a trei modele ce reflectă raportul dintre Stat și cultele religioase: regimul de totală separare între stat și instituțiile religioase (Franța – cu excepțiile Alsacia, Mosella și Departamentele de peste mări –, Olanda, Portugalia, Irlanda); regimul cu o Biserică de stat dominantă din punct de vedere constituțional-juridic (Danemarca, Finlanda, Grecia, Malta, Marea Britanie); regimul de recunoaștere a unor culte, acesta fiind un regim de cooperare sau de parteneriat (Belgia, Germania, Italia, Luxemburg, Spania, Polonia, Cehia, România, Slovacia). Ținând cont de această clasificare, învățământul confesional se diferențiază de la caz la caz, având particularități în funcție de tradițiile religioase și chiar de istoria fiecărei regiuni geografice. În Belgia, în școlile publice, pe toată durata învățământului obligatoriu se desfășoară cursuri de educație confesională sau de morală non-confesională, la alegere, cu posibilitatea de a nu se face deloc, la cerere; în Universitățile publice nu funcționează Facultăți de teologie, dar cele ce aparțin cultelor pot

---

¹⁸ Lect. univ. dr. ADRIAN LEMENI, „Învățământul religios și teologic în fața provocărilor”, în: *Învățământul religios și teologic în România*, Ediție îngrijită de lect. dr. Adrian Lemeni și Bogdan Dedu, Techno Media, Sibiu, 2006, p. 16.

¹⁹ *Statul și cultele religioase*, pp. 108-109.

primi finanțare de la stat în grade variabile, ajungând chiar și la 100%. În Germania, în școlile publice educația religioasă este o disciplină egală ca statut celorlalte discipline; educația religioasă este confesională, școlile fiind obligate să asigure cursuri de educație religioasă unde există cel puțin 12 elevi aparținând unei anume confesiuni; în Universitățile publice funcționează Facultăți de teologie cu caracter confesional, activând în paralel și Facultăți de teologie și Universități confesionale private. În Republica Cehă, în școlile publice nouă culte au cursuri facultative de educație religioasă, elevii, cu acordul părinților, putând să opteze pentru educația confesională de orice confesiune; școlile bisericești și școlile private, inclusiv cele confesionale, sunt finanțate parțial de stat, în timp ce cinci Facultăți de teologie sunt integrate în Universitățile publice. În Danemarca, în școlile publice sunt oferite cursuri de educație creștină sau educație religioasă conform învățaturii și istoriei Bisericii Evanghelice, cursurile fiind obligatorii pentru clasele I-X; două Facultăți de teologie sunt integrate în Universitățile publice, în timp ce o alta a unei Universități private a fost acreditată. În Grecia, educația religioasă în școlile publice se face în confesiunea Ortodoxă, elevii de altă confesiune nefiind obligați să participe la aceste cursuri; cultele își pot înființa propriile școli și instituții de educație teologică, iar două Facultăți de teologie ortodoxă se găsesc la Atena și Tesalonic. În Franța, învățământul public este laic, fiind interzisă organizarea de cursuri de educație religioasă în instituțiile de învățământ public; învățământul teologic se organizează în afara învățământului public; în Alsacia și Mosella, statul asigură educația religioasă pentru elevii din ciclurile primar și secundar, educația religioasă având statut similar celorlalte discipline. În Irlanda, educația religioasă în școli face parte din trunchiul comun al disciplinelor; două Universități oferă specializări în teologie, statul finanțând instituțiile de învățământ superior cu profil confesional.²⁰

În urma modificărilor constituționale cu privire la statutul orei de Religie în învățământ, România s-a alăturat sistemului european cu privire la această materie, ținând cont de faptul că, în 25 dintre cele 47 de țări ale Consiliului European, ora de Religie este obligatorie, în 18 țări este opțională sau facultativă, doar în trei dintre ele (Albania, Macedonia și Franța – exceptând Alsacia și Mosella) neexistând nicio formă de educație religioasă în școlile publice. „Prin urmare, sistemul românesc de predare a religiei sub forma educației confesionale, ca parte a trunchiului comun de discipline, pe bază de înscriere a fost articulat în forma sa actuală pentru a răspunde mai multor criterii și necesități. Astfel, din perspectiva Secretariatului de Stat pentru Culte, sistemul actual întrunește mai multe avantaje. Mai întâi de

---

²⁰ *Statul și cultele religioase*, pp. 78-83.

toate, se înscrie în continuarea unei tradiții juridico-instituționale întrerupte temporar pe durata regimului comunist. Apoi, alegerea sa a reprezentat răspunsul la nevoile de reconstrucție morală și identitară a societății românești după căderea comunismului, aceasta fiind și soluția agreată de principalii actori implicați în dezbatere. În plus, acest model este o alegere rezonabilă pentru o țară cu un nivel foarte ridicat de religiozitate și de apartenență confesională și cu o rată relativ ridicată a practicii religioase, în comparație cu alte țări europene. În sfârșit, acest sistem este coerent și compatibil din punct de vedere juridic cu celelalte modele europene existente în domeniu, precum și cu obligația de respectare a libertății religioase în toate formele ei, asumată de România atât prin legislația proprie, cât și prin tratate internaționale”.²¹

Principalele legi și acte normative după care se organizează în bune condiții, după anul 1989, învățământul religios în România sunt: *Constituția României*, Art. 29 și Art. 32; *Legea învățământului* nr. 84 din 24 iulie 1995 (republicată în Monitorul Oficial nr. 606 din 10 decembrie 1999), Art. 9, Art. 11 și Art. 12; *Legea* nr. 128 din 12 iulie 1997 privind Statutul personalului didactic, Art. 136 (această *Lege* a fost abrogată, în prezent fiind în vigoare *Legea* nr. 1/2011); *Protocolul* încheiat între Ministerul Învățământului și Științei, Secretariatului de Stat pentru Culte și Patriarhia Română privind includerea învățământului teologic superior în cadrul Universităților de stat (1991); *Protocolul* încheiat între Ministerul Învățământului și Secretariatul de Stat pentru Culte, privind organizarea și funcționarea învățământului preuniversitar teologic și includerea acestuia în rețeaua de învățământ de stat (1993); *Precizări* privind organizarea și desfășurarea activității din învățământul teologic preuniversitar de stat, conform prevederilor *Legii învățământului* (1996); *Precizări* referitoare la clarificarea unor aspecte privind desfășurarea orei de Religie (2005); *Legea* nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor (în special Secțiunea a 5-a: Învățământul organizat de culte), *Legea Educației Naționale* nr. 1/2011; *Protocolul* de colaborare între Ministerul Educației Naționale, Patriarhia Română și Secretariatul de Stat pentru Culte (29 mai 2014).

În Secțiunea a 5-a a *Legii* nr. 489/2006, cu modificările ulterioare (*Ordonanța de Urgență* a Guvernului nr. 44/2012) se specifică faptul că, în învățământul de stat și particular, predarea Religiei este asigurată prin *Legea cultelor* recunoscute de Statul român, personalul didactic fiind asigurat cu acordul cultului respectiv. În România, cultele au dreptul să înființeze și să administreze unități de învățământ pentru pregătirea personalului necesar cultului, activității didactice precum și altor specialități importante pentru

---

²¹ *Statul și cultele religioase*, p. 109.

viața de zi cu zi a adepților. De asemenea, fiecare cult este liber să-și stabilească forma, nivelul, numărul și planul de școlarizare pentru instituțiile de învățământ proprii, în condițiile prevăzute de lege. Cultele își elaborează planurile și programele de învățământ teologic preuniversitar și programele pentru predarea Religiei, trebuind să obțină avizul Secretariatului de Stat pentru Culte și aprobarea Ministerului Educației. În legătură cu învățământul superior, planurile și programele de învățământ se elaborează de instituțiile de învățământ cu acordul cultului respectiv și cu aprobarea Senatului universitar.

În ultimii ani, Seminarile și Liceele teologice, precum și Facultățile de teologie din România, indiferent de cultul cărora aparțin, au trecut prin transformări profunde care și-au avut cauzele în realitățile internaționale (trecerea la sistemul Bologna în ceea ce privește învățământul universitar), politice (diferite legi interne care au dus la schimbări în felul în care s-au organizat aceste instituții de învățământ), economice (crize la nivel național ce au condus la creșterea abandonului școlar) și sociale (scăderea numărului de elevi care aleg învățământul religios și migrația unei importante părți a populației din România în alte țări, în principal în cele din Uniunea Europeană).

În legătură cu învățământul religios aflat sub patronajul Federației Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic, situația trebuie privită în contextul mai larg al istoriei. Astfel, comunitatea evreilor din România a cunoscut cele mai considerabile creșteri și descreșteri ale adepților din întreaga istorie modernă a României. Deși au fost perioade grele în istoria comunității evreiești din România, educația religioasă a jucat un rol capital în păstrarea tradițiilor și a credințelor specifice acestui cult. „Învățământul modern la evreii din România are o istorie de mai bine de un secol și jumătate: începe cu șirul unor școli particulare sau cu educația dată «de familie» de institutori angajați special, se continuă cu trimiterea la studii în străinătate (cazul celor mai înstăriți, ce-și trimiteau copiii la studii în străinătate, chiar și la studii elementare și gimnaziale) și culminează cu apariția școlilor israelito-române, sau/și cu frecventarea școlilor de stat românești-elementare, gimnaziale și, chiar, superioare”.²² Talmud-Tora funcționează în 11 comunități evreiești, profesorii beneficiind de cursuri de perfecționare în România și în Israel. „În ciuda faptului că numărul de membri ai comunității evreiești din România este relativ scăzut, programul Talmud Tora și ale celorlalte organizații și departamente ale Federației Comunităților Evreiești din România reprezintă continuitatea și dezvoltarea identității iudaice prin asigurarea unui nivel calitativ al educației iudaice”.²³

---

²² HARRY KULLER, „Cultul mozaic”, în: *Învățământul religios și teologic în România*, p. 238.

²³ HARRY KULLER, „Cultul mozaic”, p. 267.

Cultul Musulman din România deține Colegiul Național „Kemal Atatürk” din Medgidia, jud. Constanța, care a fost fondat prin *Protocolul* semnat în anul 1995 între Turcia și România. Colegiul are clase de la ciclul primar până la liceu, având profil vocațional-teologic și servește minoritatea turco-tătară din România. Așezarea sa este strategic poziționată în Dobrogea, acolo unde trăiește o importantă comunitate turco-tătară. Colegiul are ca scop continuarea tradiției musulmane din România, cu obiceiurile și istoria ei, continuând astfel vechile școli din acest teritoriu.²⁴

Nu trebuie trecută cu vederea nici educația ecumenică (intercreștină și interreligioasă) din România. În Europa și în întreaga lume, latura ecumenică a educației religioase s-a dezvoltat mai ales începând cu sec. al XIX-lea, atunci când au început să se înființeze mai multe centre ecumenice în care veneau să se pregătească tineri ce aparțineau diferitelor tradiții și confesiuni religioase.²⁵ Începând cu anul 1946 atunci când a luat ființă, Institutul Ecumenic din Bossey (Elveția) a devenit unul dintre cele mai importante centre în care educația ecumenică ocupă un loc esențial în sistemul de formare al tinerilor și nu numai.²⁶ De-a lungul timpului, la acest centru ecumenic s-au format, au predat și au avut funcții de conducere mai mulți tineri și profesori din România (în special de confesiune creștin-ortodoxă) care apoi s-au întors în țară, continuând în domeniile de activitate profesională formarea ecumenică de care s-au bucurat în spațiul elvețian.

Deși educația ecumenică din România nu a cunoscut același avânt pe care îl are în alte părți ale lumii, în țara noastră s-au făcut demersuri în vederea promovării mai ales în mediile universitare. În acest sens poate fi menționată întâlnirea ce a avut loc la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, în septembrie 2008. La această întâlnire, profesorul Stefan Tobler de la Institutul ecumenic din Sibiu a prezentat un referat cu privire la rolul și locul pe care îl ocupă educația ecumenică în mediul universitar din România în timpurile noastre. La acea dată, în mai multe Facultăți de Teologie Ortodoxă din România se preda materia *Misiune și Ecumenism* pe durata unui semestru, în timp ce la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova se preda, în cadrul cursurilor de Masterat, pe durata a două semestre, o materie ce era strâns legată de Istoria Mișcării Ecumenice. În cadrul Bisericii Romano-Catolică și Greco-Catolică exista *Misiunea și Ecumenismul* ca materie obligatorie (București și Iași, pentru un semestru), materie opțională (Cluj și Blaj), fiind absentă în alte părți (Alba Iulia și Oradea). În cadrul Facultății Luterane de la Sibiu, materia *Ecumenism* nu mai era prezentă în anul

---

²⁴ ONDER ABLACHIM, „Cultul musulman”, în: *Învățămintul religios și teologic în România*, pp. 269-270.

²⁵ JOHN S. POBEE, „Education”, în: *Dictionary of the Ecumenical Movement*, pp. 384-389.

²⁶ HANS-RUEDIGER WEBER, „Bossey, Ecumenical Institute of”, în: *Dictionary of the Ecumenical Movement*, pp. 125-126.

2008, în timp ce la Facultatea Reformată din Cluj-Napoca ea era o materie opțională. Facultățile Baptiste din București și Oradea nu aveau cursuri de *Ecumenism* printre cele care se predau, în timp ce în rândul Bisericilor penticostale nu existau subiecte de ecumenism pentru care tinerii puteau să opteze.²⁷ Situația nu s-a modificat în mod considerabil din anul 2008 până în prezent, dimpotrivă, putându-se observa cum interesul pentru educația ecumenică a scăzut în rândul programelor oferite de Facultățile de teologie din țară, indiferent de confesiune.

O întâlnire importantă în care s-a analizat rolul și locul educației teologice ortodoxe în legătură cu mișcarea ecumenică a avut loc la Sibiu, între 9-12 noiembrie 2010: *Consiliul Mondial al Bisericilor. Consultarea internațională inter-ortodoxă despre mișcarea ecumenică în educația teologică și în viața Bisericilor Ortodoxe*.²⁸ La această întâlnire, care s-a desfășurat la inițiativa Consiliului Mondial al Bisericilor și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, s-au analizat teme ce privesc felul în care pot fi predate studiile despre ecumenism în diferitele Biserici Ortodoxe precum și viitorul pe care trebuie să-l aibă studiile și angajamentele ecumenice. Concluziile acestei întâlniri au reliefat faptul că Facultățile de teologie din fiecare țară majoritar ortodoxă trebuie să fie adevărate laboratoare academice în care să se genereze discuții despre problemele ecumenice actuale. În acest sens este necesară întreținerea unei sinergii între reprezentanții Bisericilor și școlilor teologice pentru realizarea unei mărturisiri credibile a credinței creștine în societatea de astăzi. De asemenea, Bisericile Ortodoxe trebuie să evite orice fel de izolare, aceasta fiind contrară spiritului ortodox. Studiile teologice trebuie să fie la un standard ridicat din punct de vedere academic, în vederea creșterii nivelului de înțelegere pentru cei ce doresc să cerceteze în acest domeniu. Trebuie să se treacă de la metoda polemică către noi metode de cercetare și înțelegere a altor tradiții religioase, iar acest lucru se poate realiza prin schimbul de studenți și profesori între Facultățile de teologie din întreaga lume. Trebuie intensificată și activitatea la nivel regional, prin implicare teologilor și cercetătorilor în activitățile Bisericii locale și prin

---

²⁷ Vezi informațiile în acest sens la: Revd. Assoc. Prof. Dr. NICOLAE MOȘOIU, „Romanian Orthodox Churches: Considerations regarding the Ecumenical Theological Education in Romania”, în: *Orthodox Perspectives on Ecumenical Theological Education. The Ecumenical Movement in the Theological Education and in the Life of Orthodox Churches*, pp. 166-167.

²⁸ „World Council of Churches. International Inter-Orthodox Consultation on The Ecumenical Movement in Theological Education and in the Life of Orthodox Churches, Sibiu, Romania, 9-12 November 2010”, în: *Orthodox Perspectives on Ecumenical Theological Education. The Ecumenical Movement in the Theological Education and in the Life of Orthodox Churches*, Edited by †Gennadios of Sassima, †Lautențiu of Ardeal, Pavel Aurel, Daniel Buda, Volos Academy Publications, Volos, 2014, pp. 220-227.

promovarea acestor acțiuni prin mijloacele de informare în masă. Un loc important trebuie să-l ocupe conferințele și seminariile intercreștine și interreligioase la nivel local la care să participe reprezentanți din mai multe domenii de cercetare. Nu trebuie uitată nici implicarea creștinilor în săptămâna de rugăciune pentru unitatea tuturor, dar și în alte acțiuni similare. Toate aceste deziderate sunt în acord cu Enciclica Patriarhiei Ecumenice din anul 1920, *Către Bisericile lui Hristos de pretutindeni*²⁹, în care se menționează în mod special rolul pe care școlile teologice ortodoxe îl pot avea în promovarea la scară mondială a înțelegerii reciproce. În cele din urmă, întâlnirea de la Sibiu trebuie continuată cu alte întâlniri de acest fel, mai ales printr-o strânsă colaborare între Consiliul Mondial al Bisericilor și instituțiile teologice ortodoxe din lume.

În ceea ce privește educația interreligioasă în România, aceasta se face în școlile publice, la disciplina Religie, acolo unde, mai ales la liceu, sunt prevăzute ore de Istoria religiilor în care se învață despre tradițiile religioase din întreaga lume și despre felul în care trebuie să se interacționeze cu oamenii ce aparțin altor confesiuni, religii și ideologii. În învățământul universitar, educația interreligioasă se face în cadrul Facultăților de teologie, la materia Istoria și filosofia religiilor (în cadrul Facultăților de teologie ortodoxă Istoria religiilor se studiază pe durata a doi ani: un an, Religiiile antice, urmate în cel de-al doilea an de studiu de Religiiilor actuale, cu referire la cele ce au adepți în zilele noastre).

În ultima perioadă de timp, în România s-au înființat mai multe Institute de cercetare ecumenice. De asemenea, s-au înmulțit întâlnirile, simpozioanele și conferințele naționale și internaționale care au început să capete tot mai mult o tentă ecumenică, la acestea fiind invitați studenți, profesori și lideri religioși ai diferitelor confesiuni și religii din întreaga lume.

Implicațiile religioase ale fenomenului migrației în România

Fenomenul migrației crește în țara noastră de la un an la altul producând schimbări importante în ceea ce privește realitățile economice, culturale, sociale și religioase. În România se poate vorbi despre o creștere a migrației mai ales după anul 1989 și, în ultimul timp, după aderarea țării la Uniunea Europeană în anul 2007. Migrația nu se referă doar la persoanele de altă naționalitate care vin în țara noastră, ci și la numărul mare de români care emigrează în alte țări. România a fost o țară de tranzit și mai puțin una de destinație (spre deosebire, de exemplu, de SUA, ce a fost clădită de imigranți). În schimb, odată cu intrarea în Uniunea Europeană a apărut un

---

²⁹ „Unto the Churches of Christ Everywhere. Encyclical of the Ecumenical Patriarchate, 1920”, în: *The Ecumenical Movement. An Anthology of Key Texts and Voices*, pp. 11-15.

fenomen nou: a crescut numărul imigranților din Asia, Orientul Mijlociu, Africa și republicile din fosta Uniune Sovietică care se hotărăsc să rămână în România. Majoritatea migranților cu drept de ședere legală aflați pe teritoriul României provin din Republica Moldova, Turcia, China și Siria.

În legătură cu repartizarea pe teritoriul României, migranții s-au așezat mai ales în marile orașe: București, Timișoara, Sibiu și Constanța. În unele cazuri a contat foarte mult și elementul religios, dacă ne referim la comunitatea musulmană din Dobrogea, al cărei muftiat își are sediul la Constanța (în prezent în România trăiesc peste 70.000 de musulmani, după ce în anul 1992 erau 55.928, în 2002 numărul crescuse la 67.257, pentru ca în 2011 să se remarce o ușoară scădere până la 64.337). O situație aparte este reprezentată de comunitatea mozaică din România ai cărei credincioși se găseau în trecut în număr mare în Moldova, crescând considerabil de la 134.168 în anul 1859, la 266.652 în 1899, pentru ca în 1930 să ajungă la 756.930. Situația istorică din perioada interbelică, cu pierderea unor teritorii, după ce au făcut parte din România Mare, și mai ales tragedia Holocaustului au dus la reducerea considerabilă a numărului evreilor din țara noastră. După perioada comunistă mai erau doar 9.670 de evrei în anul 1992, 6.057 în 2002, pentru ca în anul 2011 să ajungă la doar 3.519.³⁰

Mai îngrijorător, dacă se ține cont de consecințele sale negative, este fenomenul migrației cetățenilor români în alte țări, în principal în cele din Uniunea Europeană. Cauzele pentru care românii migrează sunt, în principal, de natură economică, mulți cetățeni părăsind țara în vederea găsirii unor locuri de muncă mai bine plătite. Astfel, motivul plecării din sânul familiei este dorința de a avea o viață mai bună. După ultimele statistici, țara noastră ocupă primele locuri în ceea ce privește forța de muncă imigrantă în Uniunea Europeană. Acest fenomen are efecte negative asupra familiilor rămase în țară, în principal a copiilor. Astfel, la finalul anului 2017, un număr de 94.896 copii din România aveau unul sau ambii părinți plecați în străinătate, în timp ce 17.425 copii erau afectați de migrația ambilor părinți.³¹

Trebuie menționat și faptul că majoritatea emigranților de origine română sunt tineri ce au în jur de 30 de ani. Pe de altă parte, majoritatea sunt de sex masculin (63,6% în anul 2016 și 65,7% în anul 2017) și provin din mediul rural (peste 61%). În perioada 2002-2007, odată cu eliminarea vizelor Schengen, a apărut și fenomenul prin care românii călătoresc în Europa pentru 90 de zile, după care se întorc în țară pentru a pleca după o altă perioadă.

---

³⁰ *Statul și cultele religioase*, pp. 27-37.

³¹ *Efectele economice și sociale ale migrației asupra copiilor rămași acasă: studiu experimental*, Ed. Institutul Național de Statistică, București, 2018, p. 9.

Ca orice proces complex, migrația are deopotrivă părți pozitive și negative. Pentru familiile migranților români, beneficiile sunt mari în ceea ce privește partea economică, românii plecați în diferite părți ale Uniunii Europene trimițând bani familiilor rămase în țară. Beneficiile se pot vedea și în economia țării, acolo unde o parte din buget este asigurată din acești bani. Cu toate acestea, românii sunt printre cei mai prost plătiți dintre salariații europeni, cu un venit mediu net lunar de aproximativ cinci ori mai mic decât cel din Italia, Spania sau Germania (țările cu cei mai mulți imigranți români). Același fenomen al migrației își arată și partea negativă: familiile se destramă, copiii rămân acasă singuri, fără sprijinul și dragostea părintească, iar nivelul educației în aceste familii are mult de suferit.

Ținând cont de toate aceste realități, Statul trebuie să promoveze politici care să protejeze populațiile migrante și să apere drepturile omului pentru aceste comunități. În același timp, trebuie să se implice activ în protejarea familiilor în care un membru sau mai mulți sunt plecați la muncă în străinătate și în procesul de educare al copiilor ce rămân în grija rudelor.

În acest context, rolul Bisericii Ortodoxe Române este extrem de important, atât în ceea ce privește populațiile de alte naționalități ce se stabilesc în România, cât și cu privire la migranții români și la realitățile sociale ce se ivesc din faptul că tot mai mulți români părăsesc țara. Fenomenul migrației produce numeroase efecte de natură socială și economică ce pot fi înțelese și controlate numai printr-o conlucrare a Bisericii cu autoritățile Statului român, deoarece transformările produse de fenomenul migrației au și puternice conotații religioase.

Familia are cel mai mult de suferit în urma fenomenului migrației, iar Biserica, prin slujitorii săi ce cunosc cel mai bine realitățile, poate să ajute la prevenirea și rezolvarea multor probleme ce pot apărea, între care se numără: destrămarea căminului conjugal, pierderea legăturilor dintre părinți și copii, o educație din ce în ce mai scăzută în teritoriile în care migrația este un fenomen general etc.

În statele din Uniunea Europeană, Bisericile locale conlucrează cu instituțiile laice în vederea respectării drepturilor fundamentale ale omului și integrării cât mai rapide a imigranților în noile comunități în care doresc să trăiască. În ultimul timp s-a intensificat conlucrarea Bisericii Ortodoxe cu Statul român în ceea ce privește fenomenul migrației, iar măsurile nu au întârziat să apară. Astfel, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a stabilit ca în fiecare an prima duminică după data de 1 iunie (*Ziua internațională a copilului*) să fie dedicată părinților și copiilor, iar o duminică de peste an să poarte numele *Duminica românilor imigranți*. Biserica noastră se roagă în Sfintele sale Slujbe pentru „binecredinciosul popor român de pretutindeni”, insistând astfel pe ideea că fiecare credincios român face parte din Biserica noastră, indiferent de locul unde trăiește sau muncește.

Pentru a-i ajuta pe românii din întreaga lume, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe din țara noastră a pus bazele mai multor Mitropolii și Episcopi: Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale (Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Europei Occidentale, cu sediul la Paris; Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, cu sediul la Roma; Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei, cu sediul la Madrid); Mitropolia Ortodoxă Română a Germaniei, Europei Centrale și de Nord (Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Germaniei, Austriei și Luxembourgului, cu sediul la Nürnberg; Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord, cu sediul la Stockholm); Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi, cu sediul la Chicago (Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Statelor Unite ale Americii și Episcopia Ortodoxă Română a Canadei); Episcopia Daciei Felix, cu sediul administrativ în Vârșeț, în jurisdicția directă a Patriarhiei Române; Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, cu sediul în Gyula, în jurisdicția directă a Patriarhiei Române; Episcopia Ortodoxă Română a Australiei și Noii Zeelande, cu sediul la Melbourne, în jurisdicția directă a Patriarhiei Române; Reprezentanțe și comunități ale Patriarhiei Române în străinătate: Reprezentanța Patriarhiei Române la Locurile Sfinte (Așezământul Românesc de la Ierusalim; Așezământul Românesc de la Ierihon cu Centrul de Studii și Pelerinaje „Sfântul Cuvios Ioan Iacob”, Așezământul Românesc de la Iordan), Reprezentanța Patriarhiei Române pe lângă instituțiile europene (Bruxelles), Reprezentanța Patriarhiei Române de la Sofia (Bulgaria), Reprezentanța Patriarhiei Române de la Tokyo (Japonia) și Comunitatea Ortodoxă Română din Osaka (Japonia), Comunitatea Ortodoxă Română din Turcia (Istanbul), Comunitatea Ortodoxă Română din Africa de Sud (Johannesburg), Comunitatea Ortodoxă Română din Cipru (Nicosia), Comunitatea Ortodoxă Română din Siria (Damasc) și altele. La acestea se adaugă și Mitropolia Basarabiei (Arhiepiscopia Chișinăului, cu sediul în municipiul Chișinău; Episcopia de Bălți (fostă a Hotinului), cu sediul în orașul Bălți; Episcopia Basarabiei de Sud (fostă de Cetatea Albă-Ismail), cu sediul în orașul Cantemir; Episcopia Ortodoxă a Dubăsarilor și a toată Transnistria (fosta Misiunea Ortodoxă Română din Transnistria), cu sediul la Dubăsari.³² În cadrul acestor eparhii, parohiile ortodoxe românești desfășoară activități pastoral-misionare și cultural-filantropice pentru românii care trăiesc sau muncesc peste granițele țării.

Având mereu în vedere dificultățile și problemele ridicate de fenomenul migrației, creștinii ortodocși români din afara granițelor țării sunt îndemnați „să cultive întrajutorarea și respectul reciproc, să promoveze

---

³² „Organizarea Administrativă”, <<http://patriarhia.ro/organizarea-administrativa-763.html>>, accesat: 04.12.2018.

unitatea familiei și conlucrarea fraternă cu toți oamenii, indiferent de etnie și stare socială, să ajute și pe cei săraci, bătrâni și bolnavi pe care i-au cunoscut în România, să ajute parohiile care zidesc biserici”.³³ De asemenea, Biserica Ortodoxă Română insistă în învățăturile sale pe întărirea legăturilor dintre Biserică, familie și școală în vederea educării și promovării adevăratelor valori creștine. „Familia are nevoie de binecuvântarea sfântă a Bisericii, pentru a se sfinți, iar Biserica are nevoie de participarea familiei la viața și activitatea ei pentru a se întări”.³⁴ Între programele de cateheze și asistență pastorală a familiilor aflate în dificultate pe care le desfășoară Biserica se numără „Hristos împărțășit copiilor” și „Alege Școala!”. Prin acestea, „Biserica Ortodoxă Română se străduiește să-i educe pe copii în sensul ajutorării semenilor aflați în suferință, să prevină abandonul școlar în familiile sărace și în cele în care părinții sunt plecați la muncă în străinătate, să descopere și să încurajeze copiii talentați spre a-și dezvolta calitățile lor în folosul Bisericii și societății. De asemenea, prin activitățile catehetice din parohii, (...) prin taberele de creație, (...), Biserica încearcă să suplinească lipsa de afecțiune părintească, să cultive valorile autentice și să consolideze legăturile dintre părinți și copii, dintre școală și Biserică. Luând aminte la îndemnul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, «Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine, că a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor» (Matei 19, 14), trebuie să cultivăm prin rugăciune și fapte bune legătura familiei cu Hristos și cu Biserica Sa, pentru a sfinți viața părinților și a copiilor și pentru a ajuta societatea umană să cultive în interiorul ei pacea, comuniunea și solidaritatea”.³⁵

Abstract: *Orthodox View on the Inter-Christian and Inter-Religious Challenges from present-day Romania*

According to our understanding, when we discuss about the religious life in Romania, one must take into account, first of all, the characteristics of this people, its culture and traditions that are over two millennia old. The similarities and differences with the organization and functioning of other religious systems in Europe and around the world cannot and must not

---

³³ †DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Binecuvântare pentru ortodocșii români din străinătate (Mesaj adresat la *Duminica românilor migranți*, 19 august 2012)”, în: †DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Semne de speranță în vreme de suferință. Lucrarea Bisericii în societate în anul 2012*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013, p. 199.

³⁴ †DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Părinții și copiii în lumina iubirii lui Dumnezeu (Mesaj adresat la *Duminica Părinților și Copiilor*, 3 iunie 2012)”, în: †DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Semne de speranță în vreme de suferință. Lucrarea Bisericii în societate în anul 2012*, p. 159.

³⁵ †DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Părinții și copiii în lumina iubirii lui Dumnezeu (Mesaj adresat la *Duminica Părinților și Copiilor*, 3 iunie 2012)”, p. 160.

exclude the defining elements of a people that has asserted its origins and defended its spiritual integrity over the centuries. In our country there is a close connection between the history, culture, spirituality and education of this people of Latin origin and mostly of Orthodox faith. Starting from these realities, the Romanian Orthodox Church had an important role in preserving the values and national identity in the face of the frequent stepsons of history. Regarding interreligious education in Romania, it is done in public schools, with the discipline of Religion, where, especially in high school, there are classes in the History of Religions in which one learns about religious traditions around the world and how to interact with people belonging to other denominations, religions and ideologies. The phenomenon of migration increases in our country from one year to another producing important changes in terms of economic, cultural, social and religious realities. Taking into account all these realities, the state must promote policies that protect migrant populations and defend human rights for these communities. At the same time, they must be actively involved in protecting families where one or more members are working abroad and in the process of educating children who remain in the care of relatives.

BIBLIOGRAFIE

1. ABLACHIM, ONDER, „Cultul musulman”, în: *Învățămintul religios și teologic în România*, Ediție îngrijită de lect. dr. Adrian Lemeni și Bogdan Dedu, Techno Media, Sibiu, 2006.
2. *Apostolat educațional. Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.
3. BOLDIȘOR, ADRIAN, *Ortodoxia ieri, azi, mâine. Teme intercreștine și interreligioase pentru secolul XXI*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2019.
4. BRIA, ION, „Evangelism, Proselytism, and Religious Freedom in Romania: An Orthodox Point of View”, în: *Journal of Ecumenical Studies*, 36:1-2/1999.
5. CÂNDEA, Prof. Dr. VIRGIL, „The Gospel in the Romanian Culture”, în: *Orthodoxy and Cultures. Inter-Orthodox Consultation on Gospel and Cultures, Addis Ababa, Ethiopia 19-27 January 1996*, Edited by Ioan Sauca, WCC, Geneva, 1996.
6. „Constituția României. Art. 29 – Libertatea conștiinței”, <<https://www.constitutiaronaniei.ro/art-29-libertatea-constiintei/>>, accesat: 13.12.2018.
7. „Constituția României. Art. 30 – Libertatea de exprimare”, <<https://www.constitutiaronaniei.ro/art-30-libertatea-de-exprimare/>>, accesat: 13.12.2018.
8. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Binecuvântare pentru ortodocșii români din străinătate (Mesaj adresat la *Duminica românilor migranți*, 19 august 2012)”, în: † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Semne de speranță în vreme de suferință. Lucrarea Bisericii în societate în anul 2012*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013.
9. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Părinții și copiii în lumina iubirii lui Dumnezeu (Mesaj adresat la *Duminica Părinților și Copiilor*, 3 iunie 2012)”, în: † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Semne de*

speranță în vreme de suferință. Lucrarea Bisericii în societate în anul 2012, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013.

10. DINDIRICĂ, Dr. LUCIAN, Coordonator, IVAN, Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN, BOLDIȘOR, Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN, APOSTOLACHE, Pr. Lect. Univ. Dr. IONIȚĂ, Editori: *Paradigma creștină a unei Europe unite. Educația religioasă – valori, exigențe, finalități*, Ed. Mitropolia Olteniei, Ed. Universitaria, Craiova, 2017.
11. *Efectele economice și sociale ale migrației asupra copiilor rămași acasă: studiu experimental*, Ed. Institutul Național de Statistică, București, 2018.
12. KULLER, HARRY, „Cultul mozaic”, în: *Învățământul religios și teologic în România*, Ediție îngrijită de lect. dr. Adrian Lemeni și Bogdan Dedu, Techno Media, Sibiu, 2006.
13. *Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor. Statutele cultelor religioase din România*, Ediție îngrijită de Florin Frunză, Ștefan Ioniță și Gigel Sorinel Știrbu, Tipogrup Press, București, 2008.
14. „Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor”, <<http://patriarhia.ro/legea-nr-489-2006-privind-libertatea-religioasa-si-regimul-general-al-cultelor-539.html>>, accesat: 13.12.2018.
15. LEMENI, Lect. univ. dr. ADRIAN, „Învățământul religios și teologic în fața provocărilor”, în: *Învățământul religios și teologic în România*, Ediție îngrijită de lect. dr. Adrian Lemeni și Bogdan Dedu, Techno Media, Sibiu, 2006.
16. MOȘOIU, Revd. Assoc. Prof. Dr. NICOLAE, „Romanian Orthodox Churches: Considerations regarding the Ecumenical Theological Education in Romania”, în: *Orthodox Perspectives on Ecumenical Theological Education. The Ecumenical Movement in the Theological Education and in the Life of Orthodox Churches*, Edited by †Gennadios of Sassima, †Lautențiu of Ardeal, Pavel Aurel, Daniel Buda, Volos Academy Publications, Volos, 2014.
17. „Organizarea Administrativă”, <<http://patriarhia.ro/organizarea-administrativa-763.html>>, accesat: 04.12.2018.

18. POBEE, JOHN S., „Education”, în: *Dictionary of the Ecumenical Movement*, Edited by Nicholas Lossky, José Míguez Bonino, John Pobee, Tom F. Stransky, Geoffrey Wainwright, Pauline Webb, WCC Publications, Geneva, 2002.
19. *Statul și cultele religioase*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Ed. Litera, București, 2018.
20. „Unto the Churches of Christ Everywhere. Encyclical of the Ecumenical Patriarchate, 1920”, în: *The Ecumenical Movement. An Anthology of Key Texts and Voices*, Edited by Michael Kinnamon and Brian E. Cope, WCC Publications, Geneva, 1997.
21. WEBER, HANS-RUEDI, „Bossey, Ecumenical Institute of”, în: *Dictionary of the Ecumenical Movement*, Edited by Nicholas Lossky, José Míguez Bonino, John Pobee, Tom F. Stransky, Geoffrey Wainwright, Pauline Webb, WCC Publications, Geneva, 2002.
22. „World Council of Churches. International Inter-Orthodox Consultation on The Ecumenical Movement in Theological Education and in the Life of Orthodox Churches, Sibiu, Romania, 9-12 November 2010”, în: *Orthodox Perspectives on Ecumenical Theological Education. The Ecumenical Movement in the Theological Education and in the Life of Orthodox Churches*, Edited by †Gennadios of Sassima, †Lautențiu of Ardeal, Pavel Aurel, Daniel Buda, Volos Academy Publications, Volos, 2014.